TA'LIM, JAMIYAT VA MADANIYAT

Qudratulloyeva Maxvashbonu Shamsullo qizi
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Filologiya fakulteti xorijiy til va adabiyoti
yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu tezisda ta'lim, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik, ta'limning shaxs kamoloti hamda ijtimoiy taraqqiyotdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni ta'lim jarayonida uyg'unlashtirish, madaniyatlararo muloqot, raqamli texnologiyalar va yoshlarning ma'naviy tarbiyasi masalalari tahlil qilinadi. Ta'lim sifati va madaniy muhitni rivojlantirishga doir amaliy takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, jamiyat, madaniyat, tarbiya, ma'naviyat, milliy qadriyatlar, ijtimoiy taraqqiyot, madaniyatlararo muloqot, raqamli ta'lim.

Kirish Ta'lim jamiyat taraqqiyotining muhim omili bo'lib, insonning bilim, ko'nikma va dunyoqarashini shakllantiradi. Jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishi ko'p jihatdan ta'lim tizimining sifati bilan belgilanadi. Madaniyat esa xalqning tarixiy xotirasi, tili, urf-odatlari, san'ati va qadriyatlarini o'zida mujassam etadi. Shu sababli ta'lim, jamiyat va madaniyatni bir-biridan ajratilgan hodisalar sifatida emas, balki o'zaro ta'sir qiluvchi yaxlit tizim sifatida o'rganish zarur.

Birinchidan, ta'lim shaxsning intellektual va axloqiy kamolotiga xizmat qiladi. Maktab, kollej va oliy ta'lim muassasalarida egallangan bilimlar yoshlarning mustaqil fikrlashi, muammolarni tahlil qilishi va mas'uliyatli qaror qabul qilishiga yordam beradi. Ta'lim faqat kasbiy tayyorgarlik bilan cheklanmay, insonda halollik, mehnatsevarlik, bag'rikenglik va fuqarolik mas'uliyatini ham rivojlantirishi lozim

Ikkinchidan, ta'lim jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlaydi. Sifatli va teng imkoniyatlarga asoslangan ta'lim insonlarning o'z salohiyatini namoyon etishiga sharoit yaratadi. Bilimli fuqarolar mehnat bozorida faol ishtirok etadi, yangi g'oyalar va innovatsiyalarni ilgari suradi hamda jamiyat muammolarini hal qilishga hissa qo'shadi. Ta'lim olish imkoniyatlarining hudud, iqtisodiy sharoit yoki boshqa omillarga ko'ra cheklanib qolmasligi ijtimoiy adolat uchun muhimdir.

Uchinchidan, madaniyat ta'lim mazmunini boyitadi. Ona tili, adabiyot, tarix, musiqa, tasviriy san'at va xalq og'zaki ijodi orqali yosh avlod milliy merosni anglaydi. Shu bilan birga, boshqa xalqlarning tarixi va madaniyatini o'rganish hurmat, bag'rikenglik hamda madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Milliy o'zlikni asrash boshqa madaniyatlarga ochiq bo'lish bilan uyg'un kechishi kerak. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim muassasalari oldida yangi vazifalar paydo bo'lmoqda. Internet va raqamli resurslar bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi, biroq axborotni tanqidiy baholash, ishonchli manbani ajratish va raqamli odobga rioya qilishni ham talab etadi. Shuning uchun o'quvchilarda media savodxonlik, axborot madaniyati va mustaqil izlanish ko'nikmalarini shakllantirish zarur.

Ta'limning madaniy vazifasi oilada boshlangan tarbiya bilan ham chambarchas bog'liq. Oila, ta'lim muassasasi va mahalla o'rtasidagi hamkorlik yoshlarning xulq-atvori, muloqot madaniyati va ijtimoiy mas'uliyatini mustahkamlashga yordam beradi. Darslarda munozara, loyiha ishlari, kitobxonlik, muzey va tarixiy obidalarga tashrif kabi faoliyatlardan foydalanish nazariy bilimlarni hayotiy tajriba bilan

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

bog'laydi. Ta'lim va madaniyatning o'zaro ta'siri kundalik hayotda ham ko'rinadi. Masalan, talaba badiiy asarlarni o'qish orqali turli davr va jamiyatlarda yashagan insonlarning qarashlari bilan tanishadi, ularning tanlovi va xatti-harakatlarini tahlil qiladi. Bu jarayon faqat adabiy bilimni oshirib qolmay, boshqalarning fikrini tushunish va voqealarga turli nuqtayi 3 nazardan qarash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Xorijiy tilni o'rganishda ham shu jihat muhim: til bilan birga o'sha tilda so'zlashuvchi xalqning odobi, urf-odatlari va muloqot uslublari haqida bilim hosil bo'ladi.

Ta'lim muassasalarida madaniy muhitni rivojlantirish uchun talabalarni faqat tayyor ma'lumotlarni yodlashga emas, balki savol berish, fikrini dalillar bilan asoslash va jamoada ishlashga o'rgatish lozim. Turli madaniy tajribaga ega insonlar bilan muloqot qilish stereotiplarni kamaytirib, o'zaro hurmatni kuchaytiradi. Bunda o'qituvchining shaxsiy namunasi, adolatli munosabati va talabalar fikriga e'tibor bilan qarashi katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni ta'limga tatbiq etishda insoniy muloqotning o'rnini unutmaslik kerak. Elektron darsliklar, masofaviy mashg'ulotlar va onlayn kutubxonalar foydali imkoniyatlar yaratadi, ammo ular o'qituvchi bilan jonli suhbat, hamkorlik va fikr almashishning ahamiyatini to'liq almashtira olmaydi. Samarali ta'lim raqamli vositalar, mustaqil izlanish va bevosita muloqot o'rtasidagi muvozanatga tayanadi.

Ta'lim, jamiyat va madaniyat o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ularning uyg'un rivojlanishi barqaror taraqqiyotning muhim shartidir. Ta'lim inson kapitalini rivojlantiradi, jamiyatga malakali va mas'uliyatli fuqarolarni yetkazib beradi, madaniyat esa avlodlar davomiyligi va ma'naviy yaxlitlikni ta'minlaydi. Ta'lim samaradorligini oshirish uchun quyidagi takliflar muhim: birinchidan, darslarda milliy meros bilan bir qatorda umuminsoniy qadriyatlarni ham yoritish; ikkinchidan, raqamli va media savodxonlikni rivojlantirish; uchinchidan, oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligini kuchaytirish; to'rtinchidan, barcha yoshlar uchun teng va inklyuziv ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish. Shuningdek, talabalarning kitobxonlik, ilmiy izlanish va madaniy tadbirlardagi ishtirokini rag'batlantirish maqsadga muvofiq. Mazkur yondashuvlar bilimli, madaniyatli va ijtimoiy mas'uliyatli avlodni tarbiyalashga hissa qo'shadi.A

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, O'RQ-637, 23.09.2020. https://lex.uz/docs/5013007
2. O'zbekiston Respublikasi. "Bola huquqlari kafolatlari to'g'risida"gi Qonun, O'RQ-139, 07.01.2008. https://lex.uz/docs/1297315
3. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris: UNESCO, 2021. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707
4. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. Paris: UNESCO, 2020. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802
5. Dewey, J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. New York: Macmillan, 1916.
6. Freire, P. Pedagogy of the Oppressed. New York: Continuum, 1970.
7. Rahmatboeva, F. "Ta'limning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni." Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture, 5(10), 2025, 772–774. https://doi.org/10.5281/zenodo.17346358
8. Madreymova, N. "Oliy ta'limning jamiyatdagi ahamiyati." San'at va madaniyat axborotnomasi, 2024, № 3, 80–82. https://doi.org/10.66900/crx2dd81

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.